

SSK NASIL KURTULUR?

Aydınlık Dergisi, 26 Ekim 1997

Yıldırım Koç

IMF'nin Türkiye'ye ilişkin taleplerinden biri, emeklilik yaşının artırılmasıdır. Günümüzde yürürlükte bulunan 506 sayılı Sosyal Sigortalar Yasası'na göre, "kadın ise 20, erkek ise 25 yıldan beri sigortalı bulunması ve en az 5.000 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödemiş olması" durumunda, sigortalılar yaşlılık aylığından yararlanabilmektedir. Bu düzenleme 1969 yılında, memurlar örnek gösterilerek getirilmiştir. Bu durumda, kadınların 38, erkeklerin ise 43 yaşında emekli olmaları olanaklıdır. Ancak günümüzde SSK'da ortalama emekli aylığı bağlama yaşı 50'dir.

Günümüzde yaşlılık sigortasında dağıtım yöntemi kullanılmaktadır. Diğer bir deyişle, her kuşak bir önceki kuşağı finanse etmektedir. İşçi Sigortaları Kurumu kurulduğunda öngörülen ise, prim biriktirme yöntemidir. Prim biriktirme yönteminde ise her kuşak kendi kendisini finanse etmektedir. Sigortalılardan kesilen primler bir havuzda biriktirilmekte ve nemalandırılmakta; daha sonra da emeklilere ödenmektedir. Türkiye'de bu biriken kaynakların hükümetler tarafından kullanılması nedeniyle, prim biriktirme yöntemine dayalı olarak kurulan sistem günümüzde dağıtım yöntemine dönüşmüştür.

Dağıtım yöntemiyle işleyen bir sosyal güvenlik kuruluşu, Türkiye'de olduğu gibi, sıkıntıya düşerse, yapılabilecek bazı değişiklikler vardır.

Önce toplanan primler artırılabilir. Bunun da çeşitli yolları vardır:

- Prime esas tavan yükseltilebilir (günümüzde 62.247.270 TL);
- Prim oranları yükseltilebilir (işçiden yüzde 14, işverenden yüzde 19,5 ve yukarısı);
- Prim tahsilat oranları yükseltilebilir;
- Devletin prime katkısı sağlanabilir;
- Ortalama ücretlerin yükselmesiyle prim tahsilatı artar;
- Çalışılan günden az bildirimde bulunma uygulaması önlenebilir;
- Eksik ücret bildirme uygulaması önlenebilir;
- Kaçak işçilik önlenebilir.

Toplanan primlere dayanılarak, emeklilere belirli bir aylık verilecektir. Sistemin raya oturtulabilmesi amacıyla, ödenen aylık düşürülebilir.

Belirli sayıda aktif sigortalı (prim yatıran sigortalı), belirli sayıda pasif sigortalıyı (emekli, dul yetim, malul) finanse etmektedir. Aktif sigortalı sayısı artırılabilir ve pasif sigortalı sayısı azaltılabilir. Bunun da çeşitli yolları vardır:

- Kaçak işçilikle etkili bir biçimde mücadele edilir;
- Günümüzde sosyal sigorta kapsamında bulunmayan, ancak gerçekte ücretli olarak çalışan kişiler (özellikle eve-iş-verme sisteminde çalışanlar, kısmi süreli çalışanlar, v.b.) sigorta kapsamına alınabilir.
- Emeklilik yaşı artırılabilir;
- Emekli olabilmek için öngörülen prim ödeme gün sayısı artırılabilir.

SSK için önerilenler, bu seçenekler arasında oynuyor.

Sendikalar, TİSK ve emekliler, ana sorunun kaçak işçilik ve eksik bildirim olduğunu belirtiyorlar. Bu koşullarda en önemli üç talep şöyle formüle ediliyor:

+ Kaçak çalıştırma ve çalışılan günü ve alınan ücreti düşük gösterme uygulamasına son verilmesi;

- + SSK'nın özerk ve demokratik bir yapıya kavuşturulması;
- + Devletin sosyal güvenliğin finansmanına sürekli ve sistemli bir biçimde katılması.

Hazine'nin yaptığı tahminlere göre, 1997 yılında SSK'nın finansman açığı 280 trilyon liradır. Türkiye'de 4,5 milyon dolayında kaçak işçinin bulunduğu konusunda genel bir mutabakat vardır. Bu 4,5 milyon işçinin asgari ücret üzerinden sigortalanması durumunda alınacak sigorta primi yaklaşık 650 trilyon liradır. Ayrıca, hakkında bildirimde bulunulan işçilerin yüzde 50'den fazlasının ayda 30 günden az çalıştığı belirtilmektedir. Daha yüksek ücret alanların asgari ücret üzerinden gösterilerek düşük vergi ve sigorta primi yatırma uygulaması da yaygındır. Bunların da önlenmesi durumunda, SSK'nın bir finansman sorunu kalmayacaktır.

IMF, TÜSİAD ve hükümet ise, bazı başka düşüncelerle, sorunu erken emeklilik üzerinde yoğunlaştırmaya çalışmaktadır.

SSK'da çözüm karmaşık değildir. Çözümde hangi sınıf ve tabakaların ne biçimde etkileneceği ise karşılıklı güç dengelerine bağlıdır.